

Montenegró

– Üzletkötés és vállalat alapítás – tudnivalók magyar vállalkozók számára –

Tartalom

Tartalom	1
Alapadatok.....	3
1. Történelmi áttekintés.....	3
2. További hasznos információk angol nyelven	4
Gazdasági helyzet	5
1. Legfontosabb indikátorok.....	5
2. A külkereskedelem fő jellemzői.....	6
3. Gazdasági helyzet	6
4. További hasznos információk magyar nyelven.....	7
5. További hasznos gazdasági információk angol nyelven.....	7
Kétoldalú kapcsolatok Magyarországgal	8
1. Politikai, államközi kapcsolatok	8
2. Gazdasági, kereskedelmi, befektetési kapcsolatok	8
2.1. A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Nyugat-balkáni Tagozatának szerepe a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztésében.....	10
Jogi, szabályozási környezet.....	11
1. Magyarországról Montenegróba irányuló kivitel (export) szabályozása.....	11
2. Vállalat alapítás	11
3. Ingatlanvásárlás.....	13
4. Egyéb.....	13
5. További hasznos jogi információk angol nyelven.....	14
Vállalatfinanszírozás, üzletfejlesztés.....	14
1. EXIM országgcockázati besorolás	14
2. Helyi fejlesztési bank	14
3. Helyi befektetés-ösztönzési szervezetek.....	14
4. Üzletfejlesztés, kamarai hálózat.....	14
5. Tenderlehetőségek	15
Praktikus információk	15
1. Magyar nagykövetség és konzuli hivatal	15

2. Beutazási feltételek.....	16
3. Egészségügyi helyzet.....	16
4. Közbiztonság	16
5. Infrastruktúra, közlekedés.....	17
6. Repülőterek.....	17
7. Banki szolgáltatások elérhetősége	17
8. Egyéb.....	18
Kultúra.....	18
1. Vallás, vallási szokások	18
2. Fontosabb ünnepek.....	19
3. Üzleti etikett, tárgyalási szokások	19
4. További hasznos információk a kultúráról magyar nyelven.....	20
5. További hasznos információk a kultúráról angol nyelven	20
További információk, linkgyűjtemény	20
1. Általános információk	20
2. Podgorica.....	21
3. Angol nyelvű online napilapok	21
4. Reptér és légitársaság	21

Alapadatok

Hivatalos név: Montenegró

Főváros	Podgorica
Államforma	parlamentáris demokrácia
Kormányzat	köztársaság, a végrehajtó hatalom élén a miniszterelnök vezette kormány áll, 5 évente választanak új köztársasági elnököt
Pénznem	Euró
Hivatalos nyelv	montenegrói
Beszélt nyelvek	szerb, montenegrói, boszniai, albán
Területe	13 812 km ²
Lakossága	647 073 fő (2015. júliusi becslés)**
Éves népességszaporulat	-0,42% (becslés, 2015)**
Időeltolódás	GMT + 1 óra
Etnikai megoszlás	montenegrói (45%), szerb (28,7%), bosnyák (8,7%), albán (4,9%), egyéb (12,8%)**
Vallások	ortodox keresztény (72,1%), muszlim (19,1%), római katolikus (3,4%), egyéb (1,5%), meghatározatlan (2,6%), ateista (1,2%)***
Nemzeti ünnep	május 21. (függetlenség napja), július 13. (államiság napja)****

Forrás: * <http://en.wikipedia.org/wiki/Montenegro>

** <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mj.html>

*** http://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_Montenegro

**** <http://www.kulugyminiszterium.hu/dtweb/unneppek.aspx>

Montenegró a Nyugat-Balkán része, az Adriai-tenger és Szerbia között terül el. Az ország 21 megyéje a következő: Andrijevica, Bar, Berane, Bijelo Polje, Budva, Cetinje, Danilovgrad, Herceg Novi, Kolašin, Kotor, Mojkovac, Nikšić, Plav, Plužine, Pljevlja, Podgorica, Golubovci, Tuzi, Rožaje, Šavnik, Tivat, Ulcinj, Žabljak. A korábbi államszövetségből kilépett ország független köztársaság, 2006-ban népszavazással vált függetlenné Szerbiától

1. Történelmi áttekintés

13. századból származó források említik először Crna Gora (a mai Montenegró) nevét, amely közigazgatásilag a szerb Zeta provincia irányítása alá tartozott. A késő középkori Zeta egészen 1496-ig megőrizte önállóságát, amikor is török fennhatóság alá került. A török uralom évszázadai alatt a terület viszonylagos önállóságot élvezett. A 16-19. század között Montenegró teokráciaként működött egészen annak 1852-es szekularizációjáig.

A Berliini Kongresszus nemzetközi szerződése 1878-ban szuverén állammá nyilvánították Montenegrót, az önálló államiság azonban csak az első világháború végéig tartott, amikor a terület a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság fennhatósága alá került, melyet nem sokkal később, 1929-ben Jugoszlávia néven újjászerveztek. A második világháború után Josip Broz Tito vezetésével kommunista köztársaságként szervezték át Jugoszláviát. Tito pánszláv értékrendszere a helyi etnikai konfliktusok időleges visszaszorulását eredményezte, amelyek azonban az államalakulat 1992-es felbomlásakor feléledtek. Montenegró Szerbiával kötött föderális szövetséget. Az államot kezdetben Államszövetségnek, 2003 után pedig Szerbia-Montenegrónak hívták. Az önálló államiság azonban már ekkor is napirenden volt, és mikor a javaslat egy montenegrói népszavazás során 55%-os többséget kapott, Montenegró önálló államként szerveződött újjá 2006-ban. Montenegró az Egyesült Nemzetek Szervezetének 192. tagállama lett 2006. június 26-án. Az ország NATO és Európai Unió csatlakozási tárgyalásai jelenleg is folyamatban vannak.

(Forrás: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mj.html>,
<http://en.wikipedia.org/wiki/Montenegro>,
http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Montenegro,
<http://www.infoplease.com/country/montenegro.html>)

2. További hasznos információk angol nyelven

Az ország politikájáról:

<http://www.gov.me/en/homepage>

A BBC weboldala: http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/1039269.stm

Balaknsnight.com, online hírportál: <http://www.balkaninsight.com/en/page/montenegro-home>

Montenet.org, információk Montenegró politikai rendszeréről:

<http://www.montenet.org/politics/politics.htm>

Economist.com: <http://www.economist.com/topics/montenegro>

Európai Fórum a Demokráciáért és a Szolidaritásért weboldala:

<http://www.europeanforum.net/country/montenegro>

Az ország földrajzáról:

About.com, földrajzi tájékoztató: <http://geography.about.com/library/cia/blcserbia.htm>

About.com, földrajzi tájékoztató: <http://geography.about.com/od/montenegro/>

Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Geography_of_Albania

Online Világtalasz: <http://www.worldatlas.com/webimage/countrys/europe/mj.htm>

Az ország történelméről:

Brigham Young Egyetem weboldala:

http://eudocs.lib.byu.edu/index.php/History_of_Montenegro:_Primary_Documents

Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Montenegro

Infoplease.com, online hírportál: <http://www.infoplease.com/country/montenegro.html>

Michigan Állami Egyetem weboldala: <http://globaledge.msu.edu/countries/montenegro>

Historyorb.com, a világ országainak történelmi gyűjteménye:

<http://www.historyorb.com/countries/montenegro>

Njegos.org, Montenegró online történelme: <http://www.njegos.org/>

Montenet.org, információk Montenegró történelméről:

<http://www.montenet.org/history/history.htm>

Gazdasági helyzet

1. Legfontosabb indikátorok

Legfontosabb indikátorok											
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
GDP (milliárd USD)*	2,3	2,7	3,7	4,5	4,2	4,1	4,5	4,2	4,3	4,5	9,3
Egy főre jutó GDP (USD)*	3665	4371	5939	7306	6713	6636	7253	6514	7126	4770	6489****
Egy főre jutó GNI (USD)*	3650	4300	5210	6,490	6720	,890	7210	6,950	7260	7320	n.a.
GDP növekedési üteme (% , év/év)*	4,2	8,6	10,7	6,9	-5,7	2,5	3,2	-2,5	3,5	1,8	3,2
Ipari termelés növekedési üteme (%)*	4,9	4,8	6,6	2,6	-3,8	7,8	24,3	-29,8	17,8	4,5	n.a.
Infláció (fogyasztói árak, %)*	n.a.	2,9	4,3	8,8	3,5	0,7	3,2	3,6	2,1	-0,7	1,5
Exportvolumen (milliárd USD)*	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	489,2 million	n.a.	370,2 million.	n.a.
HDI (Emberi Fejlettségi Index)**	0,756	0,765	0,775	0,784	0,784	0,787	0,791	0,791 ; 52. hely	0,789; 51. hely	0,171 49. hely	n.a.
GCI (Globális Versenyképességi Index)***	n.a.	n.a.	3,9; 82. hely	4,1; 65. hely	4,2; 62. hely	4,4; 49. hely	4,3; 60. hely	4,1; 72. hely	4,2; 67. hely	4,2 67. hely	144 országból

Forrás: * <http://data.worldbank.org/country/montenegro>

** <http://hdr.undp.org/en/statistics/>, kategória: „magas”

*** <http://www.weforum.org/issues/competitiveness-0/gci2012-data-platform/>

**** <https://knoema.com/sijweyg/gdp-per-capita-ranking-2015-data-and-charts>

2. A külkereskedelem fő jellemzői

A külkereskedelem fő jellemzői

Legfontosabb exportpartnerek	Szerbia (22,1%), Olaszország (12,6%), Bosznia-Hercegovina (9,3%) (2015)*
Legfontosabb exporttermékek	feldolgozott termékek, nem étkezési célú nyersanyagok (kivéve üzemanyagok); növényi és állati olajok, zsírok és viaszok; élelmiszer, élőállat, italok, dohány; 2010-2012 között: feldolgozatlan alumínium, elektromos energia, bor és friss szőlő
Importvolumen	1,84 milliárd EUR (2015)*
Legfontosabb importpartnerek	Szerbia (28,2%), Kína (10,3%), Bosznia-Hercegovina (6,5%) (2015)*
Legfontosabb importtermékek	élelmiszer, élőállat, italok, dohány; ásványi nyersanyagok, kenőanyagok és kapcsolódó anyagok; gépek és közlekedési eszközök; 2010-2012 között: kőolaj, elektromos energia, autók és más motoros eszközök (főként utazási célúak)

Forrás: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mj.html>
<http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Montenegro#Trade>
[*Magyarország Nagykövetsége, Montegró](#)

3. Gazdasági helyzet

Jelenleg is zajlik Montegró modern piacgazdasági rendszerre való áttérése, habár az állami vagyon túlsúlya még mindig jelentős. Az európai uniós integrációs tárgyalásokat és az ehhez szükséges lépéseket külön folytatják Szerbiától. Annak ellenére, hogy az ország közigazgatásilag független, gazdaságilag rendkívül erős szálak kötik a szerb területekhez. A gazdaság fő hajtóereje az alumíniumipar és a turizmus. Ezzel párhuzamosan az energiakereskedelem és az ipari logisztika is kulcstényezők, elsősorban az ország egyedülálló földrajzi fekvése miatt. Az alumíniumipari és a fontosabb szolgáltatási területeken (bankszektor) az utóbbi években folytatódott a privatizáció, a pénzügyi és gazdasági válság azonban természetesen lelassította a folyamatokat ezekben a szektorokban. A montenegrói vezetés számára szintén fontos kihívást jelent a vidékfejlesztés. A közlekedési infrastruktúra fejlesztésre szorul, ami egyben lehetőséget is jelent a külföldi befektetések és a működő tőke számára. A szolgáltatások mellett beruházási lehetőségek a mezőgazdaság feldolgozóipari üzletágaiban nyíltak.

Montegró Szerbiától való függetlenedését és nemzetállammá válását gazdasági értelemben vett függetlenségében is jelezte. Az önálló központi bank és a saját költségvetés kialakítása, valamint a német valuta, a márka bevezetése mind ez irányú intézkedések voltak. A német márkát 2002-ben az euró váltotta fel. A pénzügyi szektor privatizációját követően máig is zajlik az energiaszektor mellett az infrastruktúra és a turizmus területén a magánosítás, amely lehetőségeket teremt a magyarországi üzleti szereplők megjelenésére a balkáni országban.

Montegró szuverén államként az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD), a Világbank és a Nemzetközi Valutaalap (IMF) tagja. A Kereskedelmi Világszervezet (WTO) 2011 óta jegyzi a tagjai között. Az európai uniós tagsági tárgyalások – amelyek hivatalosan 2012-ben kezdődtek – egyik eleme, hogy hatékony állami intézkedéseket vezetnek be a korrupció és a szervezett bűnözés megfékezése érdekében. A munkanélküliség és a régiók

közötti markáns fejlettségbeli különbségek azonban továbbra is hátráltatják a gazdasági fejlődést. Az ország jelentős külföldi tőkét vonz az országba, a befektetők elsősorban a turizmusban látnak lehetőségeket. Az alumínium exportja és az általános befektetői kedv a világgazdasági válság hatására jelentős mértékben csökkent, stabil növekedési trend mindeközéig nem állt helyre. A kormány az ÁFA és a jövedelemadó emelésével jelentős bevételekre tett szert mind 2012-ben, mind 2013-ban.

2013-ban Montenegró gazdasága 3,5%-os, 2014-ben 1,8%-os, míg 2015-ben 3,2%-os növekedést ért el. A montenegrói kormány legfontosabb gazdasági prioritásaként az infrastruktúra fejlesztését, az ország energetikai fenntarthatóságának a megteremtését, az élelmiszeripar és az ipar, valamint a turizmus és az ehhez kapcsolódó szolgáltatások fejlesztését jelölte meg. Kiemelt jelentőségű a regionális közlekedési folyosók és energetikai hálózatok fejlesztése, összekapcsolása az európai rendszerekkel.

2015-ben Montenegró külkereskedelmi forgalma 2,157 milliárd eurót tett ki, ami 1,9%-os növekedést jelent az előző évhez viszonyítva. Az export értéke 317 millió euró, az importé pedig 1,84 milliárd euró volt, azaz a kivitel 4,8%-kal csökkent, a behozatal pedig 3,2%-kal növekedett az előző évhez képest. 2015-ben az országba érkezett külföldi közvetlen tőkebefektetések értéke 757,4 millió eurót tett ki, ami 52,1%-os növekedést jelent az előző évhez viszonyítva.

(Forrás: <http://en.wikipedia.org/wiki/Montenegro#Economy> és <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mj.html> Magyarország Nagykövetsége, Montenegró)

4. További hasznos információk magyar nyelven

Business Hungary: <http://businesshungary.gov.hu/orszagismerteto?orszagismerteto-montenegro>

5. További hasznos gazdasági információk angol nyelven

CIA Factbook: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mj.html>

ENSZ fejlesztési program, Humán Fejlettségi Index:

<http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/MNE>

Versenyképességi Index:

<http://www.weforum.org/issues/competitiveness-0/gci2012-data-platform/>

A Világbank adatbázisa: <http://data.worldbank.org/country/montenegro>

Montenegró központi statisztikai hivatala angol nyelven: <http://www.monstat.org/eng/>

Gazdaságtörténet: <http://globaledege.msu.edu/countries/montenegro/economy>

Az ENSZ adatai: <http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=Montenegro>

Gazdasági szabadság indexe (2014): <http://www.heritage.org/index/country/montenegro>

Általános gazdasági, ill. kivittel kapcsolatos specifikus információk:

EU Market Access Database: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/regions/western-balkans/>

Kétoldalú kapcsolatok Magyarországgal

1. Politikai, államközi kapcsolatok

- Habár a szuverén montenegrói állam csak 2006 óta létezik, a nemzetközi diplomáciai kapcsolatokban az önállóvá válás nem sok változást hozott. Montenegró például vállalta, hogy a Magyarország és Szerbia-Montenegró Államszövetség által elismert szerződések és megállapodások mindegyikét sajátjaként ismeri el. (Forrás: http://www.mfa.gov.hu/kulkepviselet/ME/hu/Bilateralis/pol_kapcs.htm)

2. Gazdasági, kereskedelmi, befektetési kapcsolatok

- Montenegró 2015-ben Magyarország 72. kereskedelmi partnere volt, részaránya a teljes magyar külkereskedelemben 0,03%. Exportunkban 0,05%-os súllyal a 68., míg az importban 0,003%-os részaránnyal a 79. helyet foglalta el.
- A magyar-montenegrói kétoldalú kereskedelmi áruforgalom 2015-ben 45,7 millió eurót tett ki, ami 8,4%-os csökkenést jelent az előző évhez viszonyítva. A külkereskedelmi forgalomban Magyarország jelentős többletet ért el, hiszen a magyar export 42,9 millió euró volt, ami 12,9%-os csökkenést jelent az előző évhez képest. Montenegró Magyarországra irányuló kivitele 2015-ben 2,8 millió eurót ért el, azaz 310%-kal bővült, amelynek kapcsán a domináns szerepet játszó megmunkálatlan ötvözetlen alumínium behozatalának 432%-os (2,2 millió euró) fellendülése emelhető ki.
- A magyar kivitel struktúrája korszerű, annak túlnyomó többségét a magasan feldolgozott termékek adják. Exportunk legnagyobb részét 2015-ben a gépek és szállítóeszközök (48,6%), illetve a feldolgozott termékek (44,7%) tették ki. Az élelmiszerek, italok és dohánytermékek 6,3%-kal részesülnek a magyar kivitelből, a nyersanyagok (0,4%) és energiahordozók (0,0%) aránya pedig elenyésző volt.
- A magyar érdekek főbb területei: bankszektor, telekommunikáció, turizmus, energetika, mezőgazdaság

Forrás: Magyarország Nagykövetsége, Montenegró

<http://businesshungary.gov.hu/orszagismerteto?orszagismerteto-montenegro>

A magyar-montenegrói külkereskedelem áruszerkezete (M EUR)

Megnevezés	Kivitel				Behozatal				Egyenleg			
	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015	2012	2013	2014	2015
Összesen	41,694	53,359	49,237	42,881	51,7	3,68	0,69	2,828	-10,048	49,676	48,548	40,053
Élelmiszer, ital, dohány	3,669	5,015	5,578	2,719	0	0,01	0,001	0,011	3,667	5,007	5,578	2,707
Nyersanyagok	0,453	0,461	0,234	0,164	0,39	2,56	n.a.	0,001	0,062	-2,097	0,234	0,163
Energiahordozók	0,059	0,03	0,05	0,012	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	0,05	0,012
Feldolgozott termékek	15,335	19,631	15,963	19,164	50,7	0,77	0,608	2,797	-35,322	18,859	15,354	16,367
Gépek, gépi berendezések	22,177	28,222	27,413	20,823	0,69	0,35	0,081	0,019	21,486	27,877	27,331	20,804
Forrás: KSH												

2.1. A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Nyugat-balkáni Tagozatának szerepe a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztésében

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Nyugat-balkáni Tagozata 2012. július 3-án alakult meg 40 magyar vállalkozás részvételével. Az elnöki tisztséget Galambos Attila, a Communautrade Europe Kft. ügyvezető igazgatója tölti be. A szervezet célja a térség iránt – Albánia, Bosznia-Hercegovina, Macedónia, Montenegró, Koszovó, Szerbia – érdeklődő hazai cégek piacra jutásának elősegítése. Kiemelt feladatnak tekintjük az üzleti lehetőségek bővítését, melynek érdekében üzletember-találkozókat, tájékoztató fórumokat, üzleti delegációkat szervezünk, és igyekszünk információkkal segíteni a hozzánk forduló cégeket. A tagozat tagvállalatai havonta elektronikus hírlevelünkből értesülhetnek a térséget érintő aktuális gazdasági, politikai, társadalmi hírekről. Támogatjuk továbbá tagjainkat a partnerországok vásárain és kiállításain való részvételben. A Tagozat munkája során együttműködik a partner országok területi és országos kamarai szervezeteivel, valamint az ott működő hazai kereskedelmi szervezetekkel, képviselőkkel. A Tagozat tagja lehet bármely, Magyarországon bejegyzett, a kamarai regisztrációval rendelkező jogi személy, aki a Tagozat honlapján is megtalálható kitöltött és aláírt belépési nyilatkozatát a tagozat titkára részére megküldi. A belépéshez kapcsolódó további feltételekről a [Jelentkezés a Tagozatba](#) linken tájékozódhatnak az érdeklődők.

Elérhetőség:

MKIK Nyugat - balkáni Tagozat

Elnök: Galambos Attila

Titkár: Tepes Anna

MKIK - Nemzetközi Igazgatóság

e-mail: nybalkani.tagozat@mkik.hu

honlap: <http://www.mkik.hu/hu/kulpiaci-tevekenyseg/nyugat-balkani-tagozat-10537>

Tel: (1) 474-5142

Fax: (1) 474-5149

- 2013. június 25-én a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Nyugat-balkáni Tagozata megállapodást írt alá a Montenegrói Gazdasági Kamarával, Podgoricában, a Magyar – Montenegrói GVB ülésen.
- 2013. július 9-én Budapesten 60 résztvevővel tartották meg az „Üzleti környezet Montenegróban” című eseményt, mely a nyugat-balkáni országokat bemutató rendezvénysorozat második tagjaként a Montenegrói Nagykövetséggel együttműködve valósult meg. Előadást tartott többek között Mirsad Bibovic Montenegró magyarországi nagykövete és Szél Ervin, külgazdasági szakdiplomata.
- 2013. szeptember 24-26. között Galambos Attila – a Nyugat-balkáni Tagozat elnöke – vezetésével 13 fős üzleti delegáció utazott Montenegróba, a Budvai Nemzetközi Vásárra. A látogatás keretén belül az MKIK Nyugat-balkáni Tagozata és a Magyar Nagykövetség által szervezett üzleti fórumon a Montenegrói Gazdasági Kamara, a Montenegrói Befektetési Ügynökség és a Magyar Nagykövetség képviselői a montenegrói gazdasági környezetről, üzleti lehetőségekről és a kétoldalú gazdasági kapcsolatokról tartottak előadást.
- Az MKIK Nyugat-balkáni Tagozata Magyar-montenegrói gazdasági fórumot és üzletember-találkozót szervezett 2015. március 30-án, Budapesten, a Magyar Nemzeti Kereskedőház Zrt. és a Montenegrói Gazdasági Kamara együttműködésével. A program a

Magyar-Montenegrói Gazdasági Vegyes Bizottság üléséhez kapcsolódóan került megszervezésre 82 fő részvételével. A fórumot követően üzletember-találkozóra került sor, melynek keretében 8 montenegrói cég folytatott tárgyalásokat 30 magyar cég képviselőjével.

Jogi, szabályozási környezet

A montenegrói jogrendszer egyre inkább az európai uniós standardokhoz igazodik, harmóniában az integrációs törekvésekkel. A montenegrói kormányok általában igyekeznek könnyítéseket és támogatásokat adni a külföldi illetőségű gazdasági szereplőknek, a működő tőke, és általánosságban a külkereskedelem ösztönzésére.

1. Magyarországról Montenegróba irányuló kivitel (export) szabályozása

- Montenegró esetében nincsenek hatályban különleges korlátozó intézkedések az EU területéről érkező áruk esetében. A legtöbb árucikkre nincs vám, azonban bizonyos termékekre 0-30%-ig terjedő vámot kell fizetni (egyes termékekre további illeték is érvényben van). Az aktuális vámtételek listája elérhető [a Montenegrói Vámigazgatóság honlapján](#). Montenegró több szabadkereskedelmi megállapodással rendelkezik (Oroszország, Törökország, Ukrajna), melyek jó lehetőséget jelentenek a harmadik piaci együttműködésre.
- A külkereskedelmi ügylet lebonyolítása során általában készpénz vagy átutalás a jellemző. A nagyobb importőrök rendszerint rövid lejáratú, azaz két-három hónapos fizetési halasztást kérnek a megrendeléstől, éppen ezért a szerződés megkötésekor pontosan meg kell határozni az átutalási napok számát. Emellett még ismert és alkalmazott fizetési mód lehet az inkasszó, a csekk és a hitellel.
- A Montenegróba belépő termékeket vagy maga az exportőr, az általa létrehozott helyi cégen, ill. képviseleti irodán, vagy montenegrói partnerén, illetve annak képviseleti hálózatán keresztül juttathatja el a végfelhasználóhoz. Az eladás, értékesítés gyakorlata megegyezik a Magyarországon ismert technikákkal.
- Magyarország és Montenegró között a szállítmányozás elsősorban közúton bonyolódik, de lehetséges a vasúti szállítás is a Belgrád-Bar vasútvonalon keresztül. Nincsenek érvényben különleges szállítmányozási előírások.
- Montenegróban az általános forgalmi adó 19%, azonban bizonyos termékek és szolgáltatások után 7%, illetve 0% áfát kell fizetni. A vállalati nyereségadó 9%, mely a régióban a legalacsonyabb értéknek számít. Az aktuális adóterhekről és kedvezményeikről bővebb információk találhatóak a Montenegrói Befektetési Ügynökség honlapján.
- Forrás: <http://businesshungary.gov.hu/orszagismerteto?orszagismerteto-montenegro>

2. Vállalatalapítás

- A Világbank (VB) „DoingBusiness” 2015-ös adatbázisa szerint Montenegró a második helyen áll a régiós rangsorban Macedónia után az aggregált adatok alapján, ami az új vállalkozás elindítását és egyáltalán az üzletelés könnyűségét méri az adott országban. Összességében a 189 országból a 46. helyezést érte el Montenegró.
Forrás: <http://www.doingbusiness.org/rankings>
- A felmérés szerint a tőkéhez jutás különösen pozitív képet mutat és jelentős javulás érzékelhető általánosságban az adófizetés területén, valamint a fizetésektelenség

valószínűsége is csökkent. Az induláshoz szükséges átlagosan 6 procedúrával, a 10 napos ügyintézési idővel és az alacsony indulási költségekkel Montenegró továbbra is jól szerepel a régióban.

Forrás: <http://www.doingbusiness.org/rankings>

- Montenegróban többféle cégformában lehet céget alapítani. Ezek: Društvo sa ograničenom odgovornošću – DOO, amely a kft megfelelője, az Akcionarsko društvo – AD, amely a hazai Rt-vel, a Komanditno društvo – KD, amely cégforma a magyarországi Bt-vel egyezik meg valamint az OD, amely a közkereseti társaság megfelelője.

- Forrás és további információ: http://www.mipa.co.me/starting_business.php

- Montenegróban kétféle áfakulcs van érvényben, az egyik a 19 százalékos, a másik a csökkentett, 7 százalékos. A kedvezményes kulcs a következő termékeknél van érvényben: tej, kenyér, cukor, olaj, gyógyszerek, tankönyvek és tanszerek, könyvek, folyóiratok, mozi és színház, valamint a szállás és a hozzá kapcsolódó szolgáltatások. A vállalati nyereségadó és a személyi jövedelemadó értéke egységesen 9%.

Forrás: <http://cegalapitaseuropaban.blogspot.hu/2013/08/cegalapitas-montenegroban.html>

- Montenegróban számos adókedvezmény ösztönzi a befektetői kedvet. Az alulfejlett régióikban befektető vállalkozások három évig mentesülnek a társasági adó fizetése alól. A befektetett állóeszköz arányában akár 30%-os adókedvezmény is elérhető. Az adóbevallásban jelentkező veszteségek ellentétként átvihetőek a következő évre, az adott évben realizálódó profittal szemben, maximum 5 éven keresztül. Az a munkaadó, amely új – azaz a munkaerőpiacon elsőként vagy ismét megjelenő – munkaerőt alkalmaz határozatlan idejű szerződéssel, mentesül a munkaadói járulék alól maximum két évig.

(Forrás: <http://hipa.hu/Region/Montenegro/Info> és

<https://eurofound.europa.eu/areas/labourmarket/tackling/cases/me003.htm>)

- További információt találhatnak a montenegrói befektetés-ösztönző ügynökség, a MIPA honlapján (<http://www.mipa.co.me/>).

- Szigorodtak a munkavállalás feltételei, amelynek célja a helyi munkanélküliség csökkentése. Azok a magyar állampolgárok, akik Montenegróban szeretnének munkát vállalni először a Rendőrségtől kell megkérniük a munkavállalási engedélyt. (Az engedély kiadásának határideje 5 munkanap). Ennek birtokában fordulhatnak Montenegró budapesti Nagykövetségéhez a „D” típusú tartózkodási vízum felvétele céljából. A montenegrói hatóságok megkülönböztetetten kezelik azokat a munkavállalási engedély kérelmeket, amelyeket bejegyzett cégek, az országban működő külföldi érdekeltségű gazdasági társaságok nyújtanak be, az egyéni munkavállalókéhoz képest. A munkavállalási kérelemhez az alábbi dokumentumokat szükséges csatolni:

- a montenegrói munkáltatóval már megkötött munkaszerződés,
- banki igazolás (montenegrói bankszámlaszám ahova a munkabérét kapja),
- montenegrói lakáscím, a tervezett tartózkodás helye,
- a munkáltató vállalat cégbejegyzésének másolata,
- a munkáltató által kitöltött adatlapok a Belügyminisztérium részére.

Forrás: <http://konzuliszolgalat.kormany.hu/europa-utazasi-tanacsok?montenegro#c>

- A montenegrói kormány 2011 májusában vezette be az egyablakos vállalat alapítási rendszert. A kezdeményezés célja az adminisztrációs terhek jelentős mértékű egyszerűsítése volt. Az intézkedés azt jelenti, hogy az ország egyik regionális adóhivatalának egyszeri felkeresésével a teljes ügymenet elvégezhető.

Forrás: <http://www.gov.me/en/homepage/cabinet-meetings/105956/Montenegro-introduces-one-stop-shops-for-company-registration.html>

További hasznos információk magyar nyelven:

<http://businesshungary.gov.hu/orszagismerteto>

További hasznos információk a vállalat alapításról angol nyelven:

EUBusiness:

<http://www.eubusiness.com/europe/montenegro/business-guides-montenegro-deloitte/>

A Világbank és a Nemzetközi Pénzügyi Társaság „Doing Business” adatbázisa:

<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/montenegro/>

Montenegró kormányának weboldala: <http://www.gov.me/en/homepage/cabinet-meetings/105956/Montenegro-introduces-one-stop-shops-for-company-registration.html>

Montenegró Üzleti Szolgáltatásainak weboldala: <http://business-services.me/faq.html>

3. Ingatlanvásárlás

- Jelenleg nincsenek megszorítások magyar állampolgárok számára montenegrói ingatlan vásárlásakor, viszont erősen ajánlott a tranzakciót független ügyvéd jelenlétében végrehajtani, aki ellenőrizni tudja, hogy minden az előírásoknak megfelelően történik-e. A vásárlást közjegyző hitelesíti.
- Az ingatlan kiválasztását és a vásárlási szándékot a felek 10%-os előleggel hitelesítik. Amennyiben az ingatlanvásárlás banki átutaláson keresztül történik, az összeg a 19%-os áfakötelezettség alá esik. Az összes regisztrációs költség becsült mértéke 500 euró.
(Forrás: http://en.wikipedia.org/wiki/Montenegro_real_estate_taxes)
- Külföldi állampolgárok számára a házak és apartmanok vásárlása nem korlátozott, viszont telekvásárláshoz szükséges egy montenegrói székhelyű üzleti vállalkozás megléte.
(Forrás: <http://www.globalpropertyguide.com/Europe/montenegro/Buying-Guide>)
- A Világbank és a Nemzetközi Pénzügyi Társaság „Doing Business” adatbázisa: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/montenegro/registering-property>

4. Egyéb

- Habár Montenegró harmonizálta a szerzői jogokról és szellemi termékekről szóló törvényét a WTO TRIPS Council (Trade-Related aspects of Intellectual Property Rights) iránymutatásainak megfelelően, a gyakorlatban azonban a törvény végrehajtása nincs a WTO által elvárt szinten. A kereskedést a szellemi termékek területén megkönnyítheti, ha az üzleti partner tisztában van a következő törvényekkel, melyek a szerzői jogok védelmét szabályozzák:
 - Szabadalmi törvény (2008, http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=187642)
 - Védjegy törvény (2010, <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=8694>)
 - Szerzői jogokról és kapcsolódó jogokról szóló törvény (2004, <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=6924>)
 - Tervezői szellemi jogok védelméről szóló törvény (2010, <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=8695>)
 - Integrált áramkörök terveinek védelméről szóló törvény (2004, <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=7035>).
- (Forrás: <http://hipa.hu/Region/Montenegro/Info>)

5. További hasznos jogi információk angol nyelven

Tudnivalók a vállalat alapításról:

A Világbank és a Nemzetközi Pénzügyi Társaság „Doing Business” adatbázisa:

<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/montenegro/>

Általában a jogról:

Library of Congress, jogi könyvtárának weboldala:

<http://www.loc.gov/law/help/guide/nations/montenegro.php>

Vállalatfinanszírozás, üzletfejlesztés

1. EXIM országkockázati besorolás

Az EXIM 2015. október 9-től hatályos országkockázati besorolása és a biztosíthatósági szabályok szerint Montenegró az 5-ös országkockázati kategóriába esik. Két éves vagy két éven túli törlesztési futamidejű ügyletek vonatkozásában a legtöbb kockázati típusban nem, vagy csak feltételekkel biztosítható. Kivételt képez a szuverén kategória („az ügylet hiteladása vagy biztosíték nyújtója a központi kormányzat, vagy a jegybank, illetve az irányításuk alatt álló minden olyan szervezet, amely a szervezet székhelye szerinti állam joga alapján sem jogi, sem közigazgatási úton nem nyilvánítható fizetésképtelennek”), amelyben biztosítható.

Forrás: <http://exim.hu/>

2. Helyi fejlesztési bank

Invest Bank of Montenegro

Cím: 81000 Podgorica, Bulevar Sv. Petra Cetinjskog 115

Telefon: +382 (0) 20 407 900

Fax: +382 (0) 20 407 956

Email: info@invest-banka.com

Web: <http://www.invest-banka.com/index.php?lang=en>

3. Helyi befektetés-ösztönzési szervezetek

- Regionális Együttműködési Szervezet (Regional Cooperation Council <http://www.rcc.int/>)
- Montenegrói Befektetési Ösztönzési Hivatal (Montenegrin Investment Promotion Agency, MIDA): <http://www.mipa.co.me/>
- Montenegrói Gazdasági Kamara (Chamber of Economy of Montenegro, PKCG): <http://www.privrednakomora.me/>
- Montenegrói befektetési lehetőségek: <http://www.montenegroinvestments.info/>

4. Üzletfejlesztés, kamarai hálózat

Montenegró Gazdasági Kamarája 1928 óta áll fenn. A szervezet fő célja a montenegrói cégek versenyképességének növelése és a külföldi befektetői kedv ösztönzése. A testület nem állított fel területi kamarákat.

A kamara mellett a Montenegrói Üzleti Szövetség (Montenegro Business Alliance, MBA) biztosítja a vállalkozások érdekképviseletét. A szakmai fórumok rendezésén, a lobbi-

tevékenységen és az ágazati szakpolitikák kidolgozásán kívül a vállalkozásokra vonatkozó jogszabályok szisztematikus gyűjtésére is vállalkozik.

A Montenegrói Gazdasági Kamara (Chamber of Economy of Montenegro, PKCG) elérhetőségei:

Cím: 81000 Podgorica, ul. Novaka Miloševa 29/II

Telefon: +382 20 230545

Fax: +382 20 230493

E-mail: pkcg@pkcg.org

Web: <http://www.privrednakomora.me/> és

<http://www.privrednakomora.me/en/chamber-economy>

A Montenegrói Üzleti Szövetség (Montenegro Business Alliance, MBA) elérhetőségei:

1. Podgorica

Postafiók: 81000

Telefonszám: +382 20 622728

Fax: +382 20 622738

E-mail: mbapg@t-com.me

Web: <http://visit-mba.me/>

5. Tenderlehetőségek

- A montenegrói állam a Montenegrói Befektetés-ösztönzési Hivatal portálján keresztül naprakész információkkal szolgál a pályázható állami tenderekről.
(<http://www.mipa.co.me>)
- Emellett nemzetek feletti szintű bürokratikus egységek is írnak ki tendereket. Az Európai Unió Montenegrói Delegációja például az uniós fejlesztési pénzek hatékony felhasználásáért felel. Legnagyobb pénzügyi forrással rendelkező programjuk az Előcsatlakozási Támogatás. A Delegáció jogkörébe tartozik tenderek kiírása, a szerződések megkötése és kezelése is.
Lásd: <http://www.delme.ec.europa.eu/code/navigate.php?Id=1626>
<http://www.un.org.me/index.php?page=tenders>
- A tenderlehetőségeket aggregáltan tartalmazó weboldalak jellemzően fizetősek és regisztrációhoz kötöttek, például: Tendersinfo, adatok a globális tender lehetőségekről: <http://www.tendersinfo.com/global-montenegro-tenders.php>
- Dgmarket.com, tender lehetőségek világszerte:
<http://www.dgmarket.com/tenders/list.do~tenders-in-Montenegro~me>

Praktikus információk

1. Magyar nagykövetség és konzuli hivatal

Rendkívüli és meghatalmazott nagykövet: Pósa Krisztián (e-mail: mission.pdg@mfa.gov.hu)

Első beosztott: Pálinkás Gábor (e-mail: mission.pdg@mfa.gov.hu)

Külgazdasági attasé: Karagics Dusko (dkaragics@mfa.gov.hu)

Nagykövetség címe: 81000 Podgorica, Kralja Nikole 104
Telefonszám: (00-382-20) 602-880, 602-910
Fax: +382 20 625 243
E-mail: mission.pdg@mfa.gov.hu, dkaragics@mfa.gov.hu
Web: <http://www.mfa.gov.hu/kulkepviselet/ME/hu/>

2. Beutazási feltételek

- Montenegróba érvényes (új típusú, kártya formátumú) személyi igazolvánnyal vagy útlevelel vízummentesen lehet beutazni. Ideiglenes személyi igazolvánnyal nem lehet átlépni a határt. Személyi igazolvánnyal történő beutazás esetén a tartózkodás időtartama nem haladhatja meg a 30 napot, útlevelel történő beutazás esetén a 90 napot (ez alatt a tényleges tartózkodás napjait kell érteni fél éves időszakon belül, tehát lehetséges a többszöri beutazás és tartózkodás, de a tartózkodás napjainak száma az első beutazási naptól számított fél éven belül összesen nem haladhatja meg a 90-et).
- 2015. április 1-től került bevezetésre a turisták beutazását és tartózkodását megkönnyítő törvény. Az EU tagállamok állampolgáira vonatkozó vízummentesség kiegészült a turisták regisztrációjára vonatkozó rendelkezéssel. 72 órára emelkedett az az időszak, amit nem kell bejelenteni. A 72 órát meghaladó tartózkodás bejelentését a kereskedelmi szálláshelyek automatikusan elvégzik. A magán szálláshelyen tartózkodók pedig bármelyik turista irodában bejelenthetik tartózkodásukat. Megszűnt a rendőrségen való bejelentkezés kötelezettsége. A bejelentő lap montenegrói és angol nyelven az interneten is hozzáférhető, így a turisták önmagukat, elektronikus úton, egyszerűen be tudják jelenteni. Felhívjuk a magán szálláshelyeken tartózkodók figyelmét, hogy ragaszkodjanak a szállásadó által történő bejelentéshez, mert annak elmulasztását szankcionálják – a határon kilépéskor pénzbüntetést szabhatnak ki az utazóra.
- A 3 hónapot meghaladó tartózkodáshoz vízum kiváltása szükséges. Ez Montenegró budapesti Nagykövetségén kérelmezhető. A vízum kiadásának alapvető feltétele a beutazási cél és a tartózkodás anyagi feltételeinek igazolása.
- (Forrás: <http://konzuliszolgalat.kormany.hu/europa-utazasi-tanacsok?montenegro>)

3. Egészségügyi helyzet

- A konzuli szolgálat javasolja az országba beutazóknak mindenre kiterjedő egészségügyi biztosítás kötését. Az egészségügyi rendszer jelentős átalakításon ment át a közelmúltban, 2008-ban átfogó intézményi szabályozás született a betegellátás uniós szintre hozásáról. Az állami kórházak mellett magánkézben tartott intézmények is működnek az ország területén, számuk főként a fővároshoz közeli, központi területeken számottevő.
(Forrás: <http://www.undp.org>)
- A közegészségügyi helyzet jónak mondható, annak ellenére, hogy a nyári melegben gyakoriak a fertőzőes betegségek. A konzuli szolgálat semmilyen körülmények között nem javasolja vezetékes ivóvíz fogyasztását, csak a boltban vásárolt, palackozott vizét.
(Forrás: <http://konzuliszolgalat.kormany.hu/europa-utazasi-tanacsok?montenegro>)

4. Közbiztonság

- Montenegró alapvetően a biztonságos országok közé tartozik, a migrációs válság eddig nem érintette az országot. A közbiztonság összességében megfelel az európai normáknak.

Téli időszakban a hegyvidéki turista központok, míg nyáron a tengerparti üdülőhelyek biztonsági kockázata nő meg mind a közlekedési balesetek, mind a turisták sérelmére elkövetett, kisebb súlyú bűncselekményeket illetően.

- Montenegróba utazás előtt javasolt mindenre kiterjedő utas- és balesetbiztosítást kötni. Nagyértékű gépjárművek esetén érdemes a CASCO biztosítást megkötni!
- Felhívjuk a Montenegróba utazó magyar állampolgárok figyelmét, hogy értékeikre, azon belül is elsősorban útleveleikre fokozottan vigyázzanak, mert az üdülőhelyeken és környékükön gyakoribbak a zsebtolvajlások, lopások. Néhány bűnbanda az Európai Unió tagállamaiból érkező turisták útleveleikre az eltulajdonítására specializálódott. Az óvatosság még a garantáltan jó színvonalú szálláshelyek esetében is indokolt. Ahol lehetséges, ott vegyék igénybe a szoba, a szálláshely széfjét.

(Forrás: <http://konzuliszolgalat.kormany.hu/europa-utazasi-tanacsok?montenegro>)

- Általában tilos fotózni és kamerázni katonai és más rendészeti objektumok közelében.
(Forrás <http://www.smilemontenegro.com/montenegro/info/business-in-montenegro/>)

5. Infrastruktúra, közlekedés

- Az infrastruktúra és a közlekedési útvonalak folyamatos fejlesztése az ország turizmusorientáltsága miatt kulcsfontosságú, arra a kormányzat is nagy hangsúlyt fektet. Magyar autósoknak montenegrói utazáskor zöldkártyával kell rendelkezniük. Amennyiben ezt nem tudják felmutatni, a Montenegróba való belépéskor határbiztosítást kell kötniük. A gépjármű kötelező felszerelése közé tartozik a láthatósági mellény. A hatályos közlekedési szabályok előírják a biztonsági öv használatát, a vezetőnek és utasoknak egyaránt. A közlekedési szabályok megszegése és a sebességhatár átlépése pénzbüntetéssel járhat.

(Forrás: <http://konzuliszolgalat.kormany.hu/europa-utazasi-tanacsok?montenegro>)

6. Repülőterek

- Nemzetközi repülőterek száma: 2 – Airport Podgorica (TGD) és Airport Tivat (TIV). A podgoricai repülőtér 11 kilométer távolságra van a fővárostól, Belgráddal és más európai városokkal naponta kötik össze járatok. Tivat ideális választás, ha valaki a tengerpartra érkezik, mivel ez mintegy 20 kilométerre van Budvától, 10 kilométerre Kotortól. Naponta több járat is érkezik ide, viszonylag nagy utasforgalmat bonyolít le. Podgorica és Tivat is elérhető Belgrádból repülővel.

(Lásd: <http://www.montenegroairports.com/?menu=2>)

- A legközelebbi horvát repülőtér, a Dubrovnik Airport (DBV), 16 kilométerre van az ország határától Čilipi mellett.

<http://www.airport-dubrovnik.hr>

- Repülőjáratok:

www.montenegroairlines.com

www.jat.com

<http://www.adria-airways.com>

7. Banki szolgáltatások elérhetősége

- Montenegró bankrendszere kétszintű. A Montenegrói Nemzeti Bank látja el a központi banki funkciókat, jegybanki szerepei azonban nincsenek, mivel az ország bevezette az eurót. Jó néhány kereskedelmi bank működik az országban, mint például CKB Bank (amely

az OTP csoport része), Erste Banka, Hypo Alpe Adria Banka stb. Ezek pontos listáját a következő linken éri el:

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_banks_in_Montenegro

- A hivatalok általában hétfőtől péntekig 8-16 óra vagy 9-17 óra között állnak az ügyfelek rendelkezésére. Vannak olyan bankok azonban, amelyek egyes napokon 20 óráig is nyitva tartanak.

(Forrás: <http://hipa.hu/Region/Montenegro/Info>)

- Montenegróban MasterCard, Visa és Maestro típusú bankkártyák használata nem ütközik akadályokba. Az ország területén nagyszámú bankautomata áll rendelkezésre, valamint az üzletek többsége lehetőséget nyújt bankkártyával való vásárlásra.
- A folyószámla-nyitás általában nem jár költséggel és egy munkanap alatt kivitelezhető. A számlanyitáshoz szükséges dokumentumok banktól függően változhatnak, egy átfogó listát a következő linkeken érhetnek el:

<http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/montenegro/#starting-a-business> és <http://www.bridgewest.eu/company-formation-Montenegro>

További információk angol nyelven:

Montenegrói Központi Bank honlapja: <http://www.cb-cg.org/eng/>

Montenegrói Bankok Szövetsége: <http://www.ubcg.info/index.php?lang=en>

8. Egyéb

- Montenegró telefonos országhívószáma: 382. Podgorica körzetszáma: 81.
- Montenegróban 3 nemzetközi kikötő van: Bar, Kotor és Zelenika, amelyek a nyári szezon alatt jelentős hajóforgalmat bonyolítanak le. Ezek közül Bar kikötője a legnagyobb és egyben stratégiaiilag a legfontosabb is.

(Forrás: http://www.searates.com/maritime/serbia_and_montenegro.htm)

Kultúra

1. Vallás, vallási szokások

Montenegró lakosságának többsége ortodox keresztény, a 2011-es népszámlálás adatai szerint 72%-uk. Jelentős a muszlim kisebbség aránya is (19%), valamint római katolikusnak a lakosság 3,4%-a vallotta magát.

(Forrás: [http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje\(1\).pdf](http://www.monstat.org/userfiles/file/popis2011/saopstenje/saopstenje(1).pdf) és http://en.wikipedia.org/wiki/Religion_in_Montenegro)

A vallási élet jórészt templomokban zajlik, a szerb katolikus templomok különösen híresek a díszítettségükről és építészeti grandiozitásukról. A montenegrói történelmi családoknak mind van egy, a családhoz tartozó patrónus szentjük, akinek szolgálatát az évente megrendezett Krsna Slava idején köszönik meg. Ilyenkor az ünneplők gyertyát gyújtanak, és különleges ételeket fogyasztanak, mint például a kör alakú *kolac* kenyér. A felkent személy, legtöbb esetben pap, házról házra jár, és szentelt vízzel megáldja a kenyeret. A család és a pap közös dalt énekel a szertartás végén.

Az ortodox karácsony a gregorián naptár szerint január 6-7-ére esik. Karácsonyeste (*Badnje Vece*) általában a család körében, közös énekléssel telik. A következő reggelen egy kiválasztott fiatal körbejár és kopog az ajtókon. Ha beengedik, a hagyomány szerint ő hozza

a karácsonyt a házba. Ekkor a fiatal beleszúr a kandalló tűzébe. Amennyi szikra kerekedik, a hagyomány szerint akkora lesz a család szerencséje az újévben. A karácsony mellett a húsvét is fontos közösségi ünnep. A tradicionális vallási szertartások mellett fontos hagyományai vannak a tojásfestésnek és a *kolo* táncnak is.

(Forrás: <http://www.everyculture.com/Sa-Th/Serbia-and-Montenegro.html#ixzz2iK21bY3L>)

2. Fontosabb ünnepek

A nemzeti és állami szinten még nem intézményesített ünnepek listáját a következő linken érheti el:

Magyarul: <http://www.invia.hu/montenegro/unnepek-es-tortenesek/>

Angolul:

Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Public_holidays_in_Montenegro

Worldtravelguide.net, online utazási kalauz:

<http://www.worldtravelguide.net/montenegro/public-holidays>

Nemzeti ünnepek: május 21 (Függetlenség napja); július 13. (az államiság kikiáltása)

(Forrás: <http://www.kulugyminiszterium.hu/dtweb/unnepek.aspx>)

3. Üzleti etikett, tárgyalási szokások

- A montenegrói üzletemberek általában beszélnek angolul, németül, vagy olaszul. Az üzletkötésekben nagy jelentősége van a személyes kapcsolatoknak. Gyakoriak és teljesen természetesek a késések. Az üzleti kommunikációban általában jellemző a szóbeli úton történő megállapodás.
- Általában gyakori a testi érintés (hevesebb kézfogás, ölelés) az üzleti kommunikációban is, kivéve az ellentétes neműek között, megeshet viszont az is, hogy a hölgyeknek kevesebb tiszteletet adnak és például nem állnak fel az asztaltól tiszteletüket jelezve, ha hölgy tárgyalópartner érkezik.
- Nem szabad az ügyvédre bízni a tárgyalást, az üzletfelek a jogi képviselőket általában csak a szerződésnél és a komolyabb jogsérelmekkor veszik igénybe.
- Az üzleti partnernek illik ajándékot vinni, ha pedig az üzletfél az otthonába hív meg üzleti tárgyalásra, a bor mellett ajánlott kávé is vinni a házigazdának. Általában az étkezések után beszélnek üzleti ügyekről, étkezés közben, különösen a partner lakásán, illetlenség üzletelni. Sok helyen az asztalnál és akár étkezések között is dohányoznak, ami teljesen bevett gyakorlat az országban.
- Nem tanácsos tárgyalási időpontot keresni júliusban és augusztusban, valamint a nemzeti ünnepek környékén.
(Forrás: <http://www.worldwide-tax.com/montenegro/montenegro-practice.asp>)
- Az üzleti tárgyalások során érdemes saját tolmácsot foglalkoztatni. Célszerű elkerülni a konfrontatív viselkedést és a nagyívű sales taktikákat, mert a korábbi döntéseket könnyen visszavonhatják. Indirekt tárgyalási technikákat célszerű használni. A szerződéseket úgy kell megírni, hogy azokat később alkalmazni lehessen a gyakran változó üzleti körülmények ellenére is. Nem szabad lecserelni a tárgyalást vezető küldöttet, amíg le nem záródik az ügylet, vagy legalábbis meg nem születik az érdemi döntés.
- Bevett gyakorlat a névjegykártya használata. Ha a tárgyaló cég már jó néhány éves tapasztalattal rendelkezik, ezt érdemes feltüntetni a névjegykártyákon is, ugyanis a

montenegróiak előnyben részesítik a stabil, biztos háttérű partnervállalatokat. Érdemes az angol mellett montenegróra fordított kétnyelvű névjegykártyát készíttetni.

Forrás <http://www.smilemontenegro.com/montenegro/info/business-in-montenegro/>

4. További hasznos információk a kultúráról magyar nyelven

<http://www.montenegro-info.hu/index.php?kultura>

<http://www.utazaselott.hu/utazas-szerbia-es-montenegro-kultura-2.html>

5. További hasznos információk a kultúráról angol nyelven

Culturcrossing.net, online kalauz az etikettbe és a kultúrába:

<http://www.culturecrossing.net>

Worldwide-tax.com, etikett tanácsok külföldi befektetőknek: <http://www.worldwide-tax.com/montenegro/montenegro-practice.asp>

Smilemontenegro.com, online szállásfoglalás:

<http://www.smilemontenegro.com/montenegro/info/business-in-montenegro/>

Kultúra, szokások:

Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Culture_of_Montenegro

Unesco: <http://whc.unesco.org/en/statesparties/ME/>

További információk az étkezési szokásokról: <http://europe.knoji.com/social-eating-etiquette-and-faux-pas-in-montenegro/> Montenegrói kifejezések gyűjteménye, angol kiejtéssel:

Wikitravel, a Wikipedia turizmussal foglalkozó weboldala:

http://wikitravel.org/en/Montenegrin_phrasebook

További információk, linkgyűjtemény

1. Általános információk

Business Hungary: <http://businesshungary.gov.hu/orszagismerteto?orszagismerteto-montenegro>

Wikipedia oldal magyar nyelven:

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Montenegr%C3%B3>

Wikipedia oldal angol nyelven:

<http://en.wikipedia.org/wiki/Montenegro>

Kormányzati portál: <http://www.gov.me/en/homepage>

CIA Factbook angol nyelven:

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mj.html>

A Világbank adatbázisa angol nyelven: <http://data.worldbank.org/country/montenegro>

Montenegró központi statisztikai hivatala (MONSTAT) angol nyelven:

<http://www.monstat.org/eng/>

A Világbank és a Nemzetközi Pénzügyi Társaság „Doing Business” adatbázisa angol nyelven – tudnivalók a vállalat alapításról:

<http://www.doingbusiness.org/data/exploreconomies/montenegro/>

Egyéb minisztériumok elérhetősége

<http://www.balkananalysis.com/montenegro/government-ministries/>

http://en.wikipedia.org/wiki/Government_of_Montenegro

Montenegró Külügyminisztériuma: <http://www.mvpei.gov.me/en/ministry?alphabet=lat>

Montenegró Belügyminisztériuma: <http://www.mup.gov.me/ministarstvo>

Montenegró rendőrsége: <http://www.mup.gov.me/upravapolicije/naslovna?alphabet=lat>

2. Podgorica

<http://en.wikipedia.org/wiki/Podgorica>

Város hivatalos honlapja: <http://www.podgorica.me/en>

3. Angol nyelvű online napilapok

Montenegrói Hírügynökség (angolul): <http://www.mnnews.net/indexeng.php3>

Napi Hírek (Daily News Montenegró): <http://www.dailynewsmontenegro.com/>

Balkáni újságok, napilapok és online – többnyire montenegrói nyelvű – portálok listája:
<http://www.onlinenewspapers.com/serbia.htm>

4. Reptér és légitársaság

Airport Podgorica (TGD) és Airport Tivat (TIV):

<http://www.montenegroairports.com/?menu=2>

Montenegro Airlines: <http://montenegroairlines.com/>

Az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet olyan nonprofit kutatóműhely, amely elsősorban alkalmazott közgazdasági kutatásokat folytat. Célja, hogy elméletileg és empirikusan megalapozott ismereteket és elemzéseket nyújtson a magyar gazdaság és a magyar vállalkozások helyzetét és kilátásait befolyásoló gazdasági és társadalmi folyamatokról.

MKIK GVI Institute for Economic and Enterprise Research
Hungarian Chamber of Commerce and Industry

Írta: Cserpes Tünde
Frissítette: Nagy Szidónia

Közreműködött:

Alberti Éva
Bárdits Anna
Hajdu Miklós
Makó Ágnes
Révész Erika
Tóth István János
Varga Anita
Verba Zoltán

Projektvezető:

Makó Ágnes (vezető kutató, GVI)
e-mail: agnes.mako@gvi.hu

Kutatásvezető:

Tóth István János, Ph.D.
tudományos főmunkatárs, MTA KRTK KTI,
ügyvezető igazgató, MKIK GVI
e-mail: istvan.janos.toth@gvi.hu

A kézirat első verziója lezárva: 2013. november

A frissített verzió lezárva: 2015. március

Az országprofilat Tepes Anna, Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Nemzetközi Igazgatóság, 2016 júniusában frissítette.

Projekt: ORSZÁGPROFIL_2013 és ORSZÁGPROFIL_2014

MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet

Cím: 1034 Budapest, Bécsi út 120.

Tel: 235-05-84

Fax: 235-07-13

E-mail: gvi@gvi.hu

Internet: <http://www.gvi.hu>